

پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی خمس از دیدگاه امام خمینی (ره)

استاد راهنما:

حضرت آیه الله سید محمد موسوی بجنوردی (دامت برکاته)

استاد مشاور:

حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمد بهرامی خوشکار

نگارنده:

محمد ابراهیمی نژاد

۱۳۸۶/۹/۱۶

معهد الامام الخميني (ره) والنوره الاسلاميه للدراسات و التحقيقات

العاليه

مرحله المساجيستر

عنوان:

التحليل «الخمسة» نظراً لمسلك الامام الخميني (ره)

الاستاذ المشرف:

آية الله السيد محمد الموسوي البجنوردي

الاستاذ المساعد:

حجة الاسلام والمسلمين الدكتور محمد البهرامي

محقق:

محمد الابراهيمي نژاد

١٤٢٨/١١/٢٦

**Departement the Jurisprudence and Islamic
Law
The Thesis Presented for the degree of master
in
figh and bases of Islamic Laws**

Title

study of Khoms (A fifth of some
goods) from Imam Khomeini Point of
view.

Supervisor:

Ayatollah sayged mohammad Moosavi Bojnordi

Advisor:

Dr Mohammad Bahrami Khoshkar

Written by:

Mohammad Ebrahimi Nezhad

2007/12/17

تقدیم به:

پدر و مادر عزیز و فداکار و فرزند دلبندم علی که
وجودشان صفا بخش زندگیم است.

تقدیر و تشکر:

بعد از بجای آوردن حمد و ثنای الهی بر خود لازم می دانم که از زحمات عزیزانی که بنده را در نگارش رساله یاری نمودند، قدردانی و تشکر نمایم.

از اساتید محترم راهنما و مشاور، «حضرت آیه الله سیدمحمد موسوی بجنوردی (دامت برکاته)». و جناب حجة الاسلام والمسلمین دکترمحمد بهرامی خوشکار که راهنمایی و مشاور این رساله را برعهده گرفتند. اساتید محترم ناظر که زحمت نظارت و داوری را پذیرفتند و همچنین از تمامی عزیزان و دوستانی که در مراحل نگارش و تدوین رساله یاریم نمودند بخصوص پدر، مادر، همسر و برادر عزیزم کمال سپاسگزاری و تشکر را دارم.

چکیده:

خمس یکی از واجبات مالی در اسلام می باشد که از اهمیت ویژه ای برخوردار است و تأکید زیادی بر آن شده است. خمس باید در اختیار ولی امر مسلمین قرار گرفته و طبق نظر او به مصرف برسد و به عنوان یکی از منابع مالی حکومت اسلامی به شمار می رود.

باتوجه به اینکه در جامعه امروزی آگاهی و توجه مردم از مسائل و احکام دینی بخصوص مسائل مالی و از جمله خمس کم رنگ تر به نظر می آید شاید طرح این موضوع به عنوان یک پایان نامه دانشگاهی بتواند تا حدی هر چند اندک، توجه برخی افراد را به این مسأله بیشتر جلب کند.

یکی از ویژگی های این پژوهش نگارش آن به زبان فارسی و قابل فهم برای عموم می باشد. همچنین در برخی موارد علاوه بر کتب شیعه از معتبرترین کتاب های اهل سنت نیز استفاده شده است.

در این پژوهش به بررسی خمس، شامل: تاریخچه، ادله وجوب، مواردی که خمس به آن ها تعلق می گیرد و مصرف خمس، پرداخته شده است. همچنین در خاتمه بحث مصرف خمس به رابطه بین خمس و مالیات اشاره شده است. امروزه در برخی کشورها «مالیات بر درآمد» و در برخی دیگر «مالیات بر مصرف» گرفته می شود که هر دو سیستم دارای نقایص فراوانی می باشد. اما اسلام در بحث خمس ارباح مکاسب بهترین و عادلانه ترین شیوه اخذ مالیات یعنی «مالیات بر درآمد اضافه بر مصرف» را معرفی کرده است که متأسفانه آن طور که باید، به آن توجه نشده است و حتی در کشور ما پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز تقریباً هیچگونه تغییری در امر خمس مشاهده نمی شود.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مقدمه ... ۱

فصل اول: کلیات ... ۴

گفتار اول: اهمیت و ضرورت موضوع ... ۵

۱. روزی حلال ... ۵

۲. آیه ۴۱ سوره انفال ... ۵

۲-۱. ترجمه: ... ۶

۲-۲. تأکيدات موجود در آیه ... ۶

۳. ذکر چند حدیث درباره اهمیت خمس ... ۷

۳-۱. حدیث اول ... ۷

۳-۲. حدیث دوّم ... ۷

۳-۳. حدیث سوم ... ۷

۴. تذکر چند نکته ... ۸

۴-۱. ضرورت مشخص بودن سال خمسی ... ۸

۴-۲. لزوم آموختن مسائل شرعی ... ۸

۴-۳. بهانه جویی برخی افراد ... ۸

گفتار دوّم: تعریف خمس ... ۱۰

۱. تعریف شهید ثانی در مسالک ... ۱۰

۲. تعریف آیه الله مکارم شیرازی ... ۱۱

۳. تعریف امام خمینی (ره) در تحریر الوسیله ... ۱۱

۴. تعریف شیخ فیاض الدین زنجانی ... ۱۲

گفتار سوّم: تاریخچه خمس ... ۱۳

۱. اولین خمس ... ۱۳

۲. خمس در زمان جاهلیت ... ۱۴

۳. خمس در زمان پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) ... ۱۵

۴. خمس در زمان ابوبکر و عمر ... ۱۵
- ۴-۱. ذکر دو نمونه ... ۱۶
- ۴-۲. عدم قبول پیشنهاد عمر ... ۱۷
۵. خمس در زمان عثمان ... ۱۷
۶. خمس در زمان خلافت امیرالمؤمنین (علیه السلام) ... ۱۸
- ۶-۱. عدم تغییر وضعیت خمس ... ۱۸
- ۶-۲. علت عدم اصلاح وضع خمس ... ۱۹
- ۶-۲-۱. اوضاع زمانه ... ۱۹
- ۶-۲-۲. احتمال دیگر ... ۲۰
۷. خمس در زمان معاویه ... ۲۱
۸. خمس در زمان سایر خلفای بنی امیه ... ۲۲
۹. خمس در زمان عمر بن عبدالعزیز ... ۲۳
۱۰. خمس در زمان بنی عباس ... ۲۴
۱۱. خمس در مدرسه اهل بیت (علیهم السلام) ... ۲۵

فصل دوم: ادله وجوب خمس ... ۲۶

- مقدمه فصل دوم ... ۲۷
- گفتار اوّل: قرآن ... ۲۷
۱. اهمیت سند قرآنی ... ۲۷
۲. مستند قرآنی وجوب خمس ... ۲۸
۳. شأن نزول آیه ... ۲۹
۴. دلیل اهل سنت در مورد اختصاص خمس به غنائم جنگی ... ۳۰
۵. منشأ توهم ... ۳۰
۶. معنای غنیمت ... ۳۱
- ۶-۱. غنیمت در قرآن ... ۳۱
- ۶-۲. غنیمت در سنت ... ۳۱
- ۶-۳. غنیمت در لغت ... ۳۳
- ۶-۴. عدم مداخلت نعمت غیر مترقبه بودن ... ۳۴
۷. عدم دلالت آیه بر انحصار وجوب خمس در مطلق غنیمت ... ۳۵

۸. دلیل حصر خمس در غنیمت ۳۵...
۹. کیفیت جمع بین روایات ۳۶...
۱۰. اشکال غنیمت بودن مال حلال مختلط به حرام و زمینی که کافر ذمی از مسلمان می خرد ۳۶...
- ۱-۱۰. غنیمت بودن مال حرام مختلط با حرام ۳۷...
- ۲-۱۰. غنیمت بودن زمینی که کافر ذمی از مسلمان می خرد ۳۸...
۱۱. عدم مخصص بودن شأن نزول ۳۸...
- ۱-۱۱. نظر اهل سنت ۳۸...
- ۲-۱۱. رد این نظریه ۳۸...
- ۳-۱۱. ذکر یک مثال ۳۹...
۱۲. تعمیم اهل سنت، دلیلی بر عدم اختصاص آیه به غنیمت جنگی ۴۰...
۱۳. کلام صاحب تفسیر قرطبی در معنای آیه خمس ۴۰...
- گفتار دوم: سنت ۴۲...
۱. تعریف سنت ۴۲...
۲. دایره شمول سنت ۴۲...
۳. عدم اعتماد به احادیث ضعیف ۴۳...
۴. دلالت سنت بر وجوب خمس ۴۴...
- ۴-۱. سنت پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) ۴۴...
- ۴-۱-۱. نامه های پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) ۴۴...
- ۴-۱-۲. احادیث پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) ۴۵...
- ۴-۱-۳. مثالی برای رفع استبعاد ۴۵...
- گفتار سوم: اجماع ۴۶...
۱. تعریف اجماع ۴۶...
- ۱-۱. تعریف علمای شیعه ۴۶...
- ۲-۱. تعاریف اهل سنت ۴۶...
۲. دلالت اجماع ۴۷...
- ۱-۲. در عرض کتاب و سنت ۴۷...
- ۲-۲. در طول کتاب و سنت ۴۷...
- ۳-۲. عدم دلالت اجماع ۴۷...

۳. منشأ پیدایش اجماع ۴۷...
۴. دلیل اهل سنت بر حجیت اجماع ۴۸...
 - ۴-۱. رد نظریه ایشان ۴۹...
 ۵. خلاصه بحث ۵۰...
 ۶. اقسام اجماع ۵۰...
 - ۶-۱. اجماع محصل ۵۰...
 - ۶-۲. اجماع منقول ۵۰...
 ۷. دلالت اجماع بر وجوب خمس ۵۱...
 - گفتار چهارم: عقل ۵۲...
 ۱. عقل یکی از منابع چهارگانه ۵۲...
 ۲. فلسفه احکام ۵۳...
 ۳. ملازمه بین حکم عقل و حکم شرع ۵۴...
 ۴. دلالت عقل بر وجوب خمس ۵۵...

فصل سوّم: متعلّقات خمس ۵۶...

- مقدمه فصل سوّم ۵۷...
- گفتار اوّل: غنائم جنگی ۵۷...
 ۱. اصل وجوب خمس در غنائم جنگی ۵۷...
 ۲. اقسام کفار محارب ۵۸...
 ۳. راههای کسب غنیمت ۵۸...
 - ۳-۱. با قهر و غلبه ۵۹...
 - ۳-۲. با سرقت و فریب ۵۹...
 - ۳-۲-۱. در جنگ و از شئون جنگ ۵۹...
 - ۳-۲-۲. غیر مرتبط با جنگ ۵۹...
 - ۳-۳. از طریق ربا یا طرح دعوی باطل ۶۰...
 ۴. عدم فرق بین غنائم منقول و غیرمنقول در وجوب خمس ۶۱...
 ۵. اذن امام معصوم برای جنگ ۶۱...
 - ۵-۱. بررسی روایت مرسله وراق ۶۲...
 - ۵-۲. صحیحه معاویة بن وهب ۶۲...

- ۵-۲-۱. ذکر مناقشه در دلالت حدیث ۶۳...
- ۵-۲-۲. پاسخ به اشکال ۶۳...
- ۵-۳-۲. نکته ای دیگر ۶۴...
- ۵-۳-۳. صحیحه حلبی ۶۴...
۶. حکم غنیمت در زمان غیبت ۶۵...
۷. جهاد دفاعی ۶۵...
۸. عدم اعتبار نصاب در وجوب خمس غنائم جنگی ۶۶...
۹. کسر مؤونه ۶۷...
۱۰. غصبی نبودن اموال کافر حربی ۶۷...
۱۱. جواز گرفتن مال ناصب و تعلق خمس به آن ۶۸...
- ۱۱-۱. مراد از ناصب ۶۸...
- ۱۱-۲. الحاق ناصبی به کافر حربی ۶۹...
- ۱۱-۳. جواز اخذ مال ناصبی به طور مطلق ۶۹...
- ۱۱-۴. عدم اخراج مؤونه سال ۷۰...
- گفتار دوّم: معدن ۷۱...
۱. اصل وجوب خمس در معدن ۷۱...
۲. مفهوم معدن ۷۲...
- ۱-۲. شرط منفعت خاص ۷۲...
۳. مصادیق معدن ۷۲...
- ۳-۱. در باطن زمین و از غیر جنس آن ۷۳...
- ۳-۲. در باطن زمین و از جنس آن ۷۳...
- ۳-۳. در سطح زمین و از غیر جنس آن ۷۳...
- ۳-۴. در سطح زمین و از جنس آن ۷۴...
- ۳-۵. حکم شک در معدن بودن ۷۴...
۴. اعتبار نصاب در وجوب خمس معدن ۷۵...
۵. استخراج در دفعات متعدده ۷۶...
۶. شراکت در استخراج معدن ۷۸...
۷. استخراج چند جنس مختلف از یک معدن ۷۸...
۸. استخراج از معادن متعدد ۷۹...

۹. زیاد شدن قیمت بوسیله عمل مخرج ۷۹...
۱۰. استخراج معدنی که در ملک دیگری باشد ۸۰...
- ۱-۱۰. اشکال عدم ملکیت اعماق زمین ۸۰...
- ۲-۱۰. پاسخ به اشکال ۸۱...
- گفتار سوم: گنج ۸۳...
۱. اصل وجوب خمس در گنج ۸۳...
۲. مفهوم گنج ۸۴...
- ۱-۲. تعریف گنج ۸۴...
- ۲-۲. عدم اعتبار قصد ذخیره و پس انداز ۸۴...
- ۳-۲. معیار تشخیص گنج ۸۵...
۳. اقوال فقها در جنس گنج متعلق خمس ۸۵...
- ۱-۳. اختصاص به نقدین ۸۵...
- ۲-۳. اختصاص به طلا و نقره ۸۶...
- ۳-۳. مطلق مال مدفون ۸۶...
۴. نصاب در گنج ۸۶...
۵. ملکیت گنج ۸۷...
- ۱-۵. ملکیت گنج پیدا شده در سرزمین کفار ۸۷...
- ۲-۵. ملکیت گنج پیدا شده در کشورهای اسلامی ۸۷...
۶. حکم گنج در شرایط کنونی ۸۷...
- گفتار چهارم: غوص ۸۹...
۱. اصل وجوب خمس در غوص ۸۹...
۲. تعریف غوص ۸۹...
- ۱-۲. تعریف سید یزدی در عروه الوثقی ۸۹...
- ۲-۲. تعریف شهید ثانی در مسالک ۹۰...
۳. بررسی شرط غواصی و شرط اخراج از دریا ۹۰...
- ۱-۳. اعتبار هر دو شرط با هم ۹۰...
- ۲-۳. اعتبار یکی از دو شرط ۹۱...
- ۳-۳. اعتبار شرط اخراج از دریا ۹۱...
- ۴-۳. اعتبار شرط غواصی ۹۲...

- ۳-۵. حکم جواهری که در ساحل یا در سطح آب باشد ۹۲...
۴. نصاب در غوص ۹۳...
- ۴-۱. اعتبار نصاب ۹۳...
- ۴-۲. کسر مخارج ۹۳...
۵. حکم برداشت شیء غرق شده در دریا ۹۳...
- ۵-۱. ملکیت غواص ۹۳...
- ۵-۲. حکم این مورد ۹۴...
- گفتار پنجم: زمینی که کافر ذمی از مسلمانی بخرد ۹۵...
۱. اصل وجوب خمس در این مورد ۹۵...
- ۱-۱. روایت ابی عبیده ۹۶...
- ۱-۲. مرسله شیخ مفید ۹۶...
۲. عدم اعتبار نصاب ۹۶...
۳. عدم اعتبار قصد قربت ۹۶...
- ۳-۱. عدم اعتبار قصد قربت توسط ذمی ۹۶...
- ۳-۲. عدم اعتبار قصد قربت توسط حاکم ۹۷...
۴. عدم فرق بین نوع زمینها ۹۸...
۵. حکم مورد در صورت مسلمان شدن ذمی ۹۸...
۶. تجدید ملکیت ذمی ۹۹...
- گفتار ششم: مال حلال مخلوط با حرام ۱۰۰...
۱. اصل وجوب خمس در این مال ۱۰۰...
- ۱-۱. معتبره عمارین مروان ۱۰۰...
- ۱-۲. مرسله صدوق ۱۰۱...
۲. صور مال حلال مخلوط به حرام ۱۰۱...
۳. حکم مورد در صورت نامشخص بودن مقدار و مالک ۱۰۱...
۴. حکم مورد در صورت مشخص بودن مقدار و مالک ۱۰۲...
- ۴-۱. مشخص بودن صاحب مال ۱۰۲...
- ۴-۲. مردد بودن صاحب مال در عدد محصور ۱۰۲...
۵. حکم مورد در صورت مشخص بودن مقدار و نامشخص بودن مالک ۱۰۳...
۶. حکم مورد در صورت مشخص بودن مالک و نامشخص بودن مقدار ۱۰۳...

گفتار هفتم: ارباح مکاسب ۱۰۴...

۱. اهمیت خمس ارباح مکاسب ۱۰۴...
۲. اصل وجوب خمس در ارباح مکاسب ۱۰۴...
۳. طریقه محاسبه این خمس به زبان ساده ۱۰۵...
 - ۳-۱. زمان محاسبه ۱۰۵...
 - ۳-۲. روش محاسبه ۱۰۵...
 - ۳-۳. موارد استثناء ۱۰۶...
۴. متعلق این خمس ۱۰۶...
۵. استثنای مخارج سال ۱۰۷...
 - ۵-۱. مراد از مؤونه ۱۰۷...
 - ۵-۲. عدم استثنای مخارج زیاده از شأن ۱۰۸...
۶. جواز تأخیر تا پایان سال ۱۰۸...
۷. موت مکلف در بین سال ۱۰۸...
۸. خمس مال قرض داده شده ۱۰۹...
۹. عدم منافات بدهکار بودن با وجوب خمس ۱۰۹...
 - ۹-۱. بدهی مربوط به همان سال ۱۰۹...
 - ۹-۲. بدهی مربوط به سالهای قبل ۱۱۰...
۱۰. تعلق خمس به عین ۱۱۰...
۱۱. خمس سرمایه ۱۱۱...
 - ۱۱-۱. محل بحث ۱۱۱...
 - ۱۱-۲. اقوال مختلف در حکم مسأله ۱۱۲...
 - ۱۱-۲-۱. تعلق خمس مطلقا ۱۱۲...
 - ۱۱-۲-۲. عدم تعلق خمس مطلقا ۱۱۲...
 - ۱۱-۲-۳. تعلق خمس در صورت عدم احتیاج به تمام سرمایه ۱۱۳...
 - ۱۱-۲-۴. تعلق خمس به زائد بر مؤونه یک سال ۱۱۳...
۱۲. خمس چیزی که از محل حاجت خارج شود ۱۱۴...
 - ۱۲-۱. خروج از محل حاجت در همان سال برای همیشه ۱۱۴...
 - ۱۲-۲. خروج از محل حاجت در همان سال به طور موقت ۱۱۵...
 - ۱۲-۳. خروج از محل حاجت در سالهای بعد ۱۱۵...

۱۲-۳-۱. نظر آیه الله شبیری زنجانی ۱۱۶...

۱۲-۳-۲. نظر مختار ۱۱۷...

۱۲-۳-۳. تفصیلی دیگر ۱۱۷...

فصل چهارم: مصرف خمس ۱۱۹...

گفتار اول: تقسیم خمس به شش سهم ۱۲۰...

۱. توضیح کلی ۱۲۰...

۲. مراد از ملکیت خداوند ۱۲۰...

۳. مراد از ذی القربی ۱۲۱...

۴. اشتراط سیادت در گروه‌های سه گانه ۱۲۲...

۴-۱. ملاک سیادت ۱۲۲...

۵. شرط فقیر بودن ۱۲۳...

۵-۱. مقصود از فقیر ۱۲۳...

۵-۲. اعتبار فقر در یتیمان ۱۲۳...

۵-۳. فقر مساکین ۱۲۴...

۵-۴. فقر ابن سبیل ۱۲۴...

۵-۵. نکته ۱۲۴...

۶. عدم وجوب بسط بین گروه‌های سه گانه و افراد ۱۲۵...

۶-۱. بسط در بین گروه‌ها ۱۲۵...

۶-۲. بسط در بین افراد ۱۲۵...

۷. عدم جواز دادن خمس بیشتر از خرجی سال مستحق ۱۲۵...

۷-۱. دفعات متعدده ۱۲۶...

۷-۲. در یک مرتبه ۱۲۶...

۷-۳. عدم قبول گیرنده خمس ۱۲۷...

گفتار دوم: وحدانی بودن امر خمس ۱۲۸...

۱. بیان دیگر در تفسیر آیه خمس ۱۲۸...

۲. دلالت احادیث بر وحدانی بودن امر خمس ۱۲۹...

۲-۱. روایت سید مرتضی به نقل از امام علی (علیه السلام) ۱۲۹...

۲-۲. روایت ابی شجاع نیشابوری از امام کاظم (علیه السلام) ۱۳۰...

- ۲-۳. روایت امام رضا(علیه السلام) در تفسیر آیه خمس ۱۳۰...
 ۲-۴. صحیح بزنطی از امام رضا(علیه السلام) ۱۳۰...
 ۳. جمع بین روایات ۱۳۱...
 ۴. دلیل تعبیر به سهام توسط امام(علیه السلام) ۱۳۱...
 ۵. اخبار تحلیل ۱۳۲...
 ۵-۱. روایت یونس بن یعقوب از امام صادق(علیه السلام) ۱۳۳...
 ۵-۲. روایت امام جواد(علیه السلام) در پاسخ نامه علی بن مهزیار ۱۳۳...
 ۵-۳. نظر شیخ انصاری در مورد این روایت ۱۳۳...
 ۵-۴. عدم تحلیل خمس بطور مطلق ۱۳۴...
 ۵-۵. نتیجه مهم اخبار تحلیل ۱۳۴...
 ۶. خلاصه کلام ۱۳۵...
 گفتار سوّم: ولی امر خمس ۱۳۶...
 ۱. مبانی مختلف درباره ولی امر خمس ۱۳۶...
 ۲. خمس ملک شخصی امام ۱۳۶...
 ۳. خمس ملک منصب امامت ۱۳۷...
 ۳-۱. آیه خمس ۱۳۸...
 ۳-۲. آیه انفال و فیء ۱۳۹...
 ۳-۲-۱. آیه انفال ۱۳۹...
 ۳-۲-۲. آیه فیء ۱۳۹...
 ۳-۳. روایات ۱۴۰...
 ۳-۳-۱. مرسله حماد بن عیسی ۱۴۰...
 ۳-۳-۲. معتبره ابی علی بن راشد ۱۴۱...
 ۴. عدم صحت تفصیل بین منصب امامت و منصب حکومت اسلامی ۱۴۱...
 ۵. بررسی حق بودن خمس ۱۴۲...
 ۵-۱. منظور از حق ۱۴۲...
 ۵-۲. اعم بودن معنای حق ۱۴۳...
 ۵-۳. عدم اثبات اولویت در تصرف ۱۴۳...
 ۶. ولی امر خمس در زمان غیبت ۱۴۴...
 ۶-۱. صور مسأله ۱۴۴...

- ۶-۲. مطلق فقیه ۱۴۵...
- ۶-۲-۱. مبنای اوّل ۱۴۵...
- ۶-۲-۲. ملاک اولویت ۱۴۵...
- ۶-۲-۳. مبنای دوم ۱۴۵...
- ۶-۳. مجتهد اعلم یا مرجع تقلید ۱۴۶...
- ۶-۴. عدم امکان ولایت، مطلقه برای هر فقیه ۱۴۶...
- ۶-۵. فقیه مبسوط الید و حاکم ۱۴۷...
۷. نظر برخی از بزرگان در مورد ولی امر خمس ۱۴۷...
- ۷-۱. نظر امام خمینی (قدس سره) ۱۴۸...
- ۷-۲. نظر مقام معظم رهبری (دامت برکاته) ۱۴۸...
- ۷-۳. نظر حضرت آیه الله موسوی بجنوردی (دامت برکاته) ۱۴۹...
۸. برخی از فواید در اختیار گرفتن خمس از سوی ولی فقیه ۱۵۰...
- گفتار چهارم: خمس و مالیات ۱۵۱...
۱. منابع مالی حکومت اسلامی ۱۵۱...
۲. جواز گرفتن خمس به اجبار ۱۵۲...
- ۲-۱. تقسیم بندی حضرت امام خمینی (ره) ۱۵۲...
- ۲-۲. جواز اخذ به اجبار توسط صاحب اختیار ملک ۱۵۲...
- ۲-۳. منافات با حکمت تشریح خمس ۱۵۳...
- ۲-۴. دلیل عقل ۱۵۴...
- ۲-۵. عدم امکان اجبار در مورد قصد قربت ۱۵۴...
۳. بررسی نظرات امام خمینی (ره) ۱۵۴...
- ۳-۱. نظر امام خمینی (ره) قبل از انقلاب ۱۵۴...
- ۳-۲. نظر امام خمینی (ره) بعد از انقلاب ۱۵۶...
- ۳-۲-۱. امر به تغییر ندادن روابط علما و مردم ۱۵۶...
- ۳-۲-۲. خطاب امام خمینی (ره) به وزیر دارایی ۱۵۶...
- ۳-۲-۳. نظر امام خمینی (ره) در زمان جنگ ۱۵۷...
۴. بررسی روایت امام کاظم (علیه السلام) ۱۵۸...
۵. ضرورت تغییر قوانین مالیاتی ۱۵۹...
۶. ذکر یک مثال ۱۶۰...

۷. عدم بوجود آمدن مشکل در مورد اقلیتهای مذهبی ۱۶۱...

۹. وظیفه ما در وضعیت کنونی ۱۶۲...

نتیجه گیری ۱۶۴...

فهرست منابع و مآخذ ۱۶۶...

